

# Román je špatný sluha a dobrý pán

Mladí čeští muži se pokoušejí zachytit náš současný svět. Jedná se však o romány, nebo spíše o rozsáhlé, případně **zbytečně dlouhé komentáře**, rozборы či úvahy? Takovou otázku vzbuzují nové prózy Petra Šestáka, Stanislava Bilera či Davida Zábranského.

ONDŘEJ  
HORÁK

literární kritik



Česká literatura je úplně vyřízená. To by znělo efektně, že ano? Ovšem přesnější je tato formulace: titulů vychází tolik, že máme co dělat, aby s koncem roku byla česká literární sezona alespoň nějak vyřízena, jelikož již začala sezona nová, v níž se dychtivě řadí další adepti věčné slávy. Nicméně si dopřejme ještě rychle jedno kusé ohlédnutí za minulým rokem.

Pokud před pěti lety zaujala novela *Láska v době globálních klimatických změn* Josefa Pánka (1966), pak z loňské žně by to mohla být pro změnu *Kontinuita parku* Petra Šestáka (1981). Oba mají svérázný způsob podání, jde vlastně o „samomluvy“. V případě Josefa Pánka šlo o proud vyprávění s neustálým opakováním klíčových slov, u Petra Šestáka nacházíme rozvalu, snahu o nadhled a vidění věci v kontextu, to vše v dlouhých odstavcích téměř bez přímé řeči, taktéž s refrény.

Tyto knihy dále spojuje fakt, že se nejedná o debuty, ovšem právě skrze ně byli jejich autoři teprve pro českou literaturu objeveni. Ale zatímco *Láska v době globálních klimatických změn* byla prázdnou „výletní“, odehrávající se v daleké cizině, *Kontinuita parku* je naopak vyprávěním o tom, jaké je vrátit se do rodného města.

## Hlavně nejmenovat

Příznačné je, že podle názvu *Kontinuita parku* i podle obálky se zprvu nezdá, že by kniha Petra Šestáka měla být beletrii. Daleko spíše to vypadá na další dnes populární sociologický titul, vydaný nakladatelstvím Host. Nicméně text Petra Šestáka čtenáře brzy naprosto pohltí – spíše jeho rozvázný tón než příběh – a stane se přitažlivým tím, jak se vyprávěč snaží poctivě pojmenovávat a charakterizovat českou současnost skrze komunistickou a postkomunistickou minulost, včetně typických postavíček.

Hlavní hrdina se vrací do rodného města, jímž je podle všeho Znojmo. Nevíme to jistě, neboť autor *Kontinuity parku* se rozhodl hrát onu hru na obecnost, nepojmenovává nic konkrétně, nýbrž pouze nepřímo a opisem. To je častá snaha ambiciózních tvůrců. Mají pocit, že tím svůj výtvor povýší na takzvané světové, neboť nebude ušpiněn ničím konkrétním, zdejším, malým. A jak se v tomto „zadání“ prozaici snaží bruslit, nohy se začínají povážlivě rozjíždět. Jedna, ta fikční, se od té druhé, reálné, nakonec vzdálí natolik, že románové tělíčko udělá báb a už sedí bezmocně v loubí, která se mezitím na ledě vytvořila jakožto důsledek přemíry té křečovitě snahy.

O umu Petra Šestáka svědčí fakt, že přes tento problém udrží oči čtenáře na stránkách knihy. Protože jeho zobecňování a zahalování je spíše pobavenou hrou včetně nadužívání velkých písmen než urputnou snahou dělat ze svého díla takto lacině něco víc. Kvality *Kontinuity parku* jsou totiž skutečně někde jinde.

Opravdu si těžko vybavit českou prózu, která by se pokoušela s takovou poctivostí a upřímností zachytit všechny postupně neodstraňované, na sebe vršící překážky mající kořeny v české, československé či středoevropské historii – a dařilo se jí to. Při čtení *Kontinuity parku* je člověku až stydno za to, jak demotivující je české prostředí pro dnešní mladé a nadané lidi.

Nejedná se přitom o žádné přimočaré, laciné hořekování typu: jaké to musí pro děti a mladé lidi být, když se musí dívat, jak na Hradě sedí zapšklý stařec? Ne, Petr Šesták onen koberec, po němž dojde k hroznému poznání, rozbaluje po-

zvolna, koketně ho postrkuje špičkou nohy... Nechce, aby se ušpinil čímkoli konkrétním, jelikož hledá vzorce a postupy mající obecnější platnost, ovšem ty jsou vyčtené z konkrétních situací a pozorování. Je úžasné kupříkladu čist průřez rodinou jeho hlavního hrdiny Josefa od babiček po nejmladší generaci, od války po současnost. Přetínající se úsečky vztahů a jejich letitě rozpadané lze jistě zahlédnout v leckteré rodině.

Hlavní hrdina je přítom vcelku konstruktivní člověk, není to žádný zahořklý škarohlíd. Vrací se do rodného města, aby tam učil. Poté, co žil v zahraničí a dělal jiné profese. A tady je další trumf *Kontinuity parku*, protože stejně trpělivě detailně pitvá vztahy na malém městě a též ve škole. Není přitom důležité, že tu Petr Šesták dochází k tomu, co je nabídnuto: u inteligentního člověka to vede k nevolnosti, je to neudělatelné, není ho to zkrátka hodno. Podstatný je zde totiž onen proces a bolestné pojmenovávání jednotlivých detailů, dílků té desuplné maloměstské idylly.

## Věčná současnost

Pokud se hlavní hrdina *Kontinuity parku* neustále naivně či odhodlaně noří do života, potom pro změnu vyprávěč Petra Šestáka vždy stojí na břehu a nabízí k tomu přesný komentář. Jedním z refrénů je upozorňování na údajně výjimečnou lidskou schopnost: „Člověk se liší od zvířat především kondicionálem, tím, že dokáže myslí zpřítomňovat věci, které nejsou.“ Vyprávěč je při tom schopen reflektovat i neoriginálnost Josefova počínání – možná rovněž vlastního nahližení: „Různí lidi na různých místech napadají zhruba ve stejnou chvíli tytéž věci.“

Závěry výzkumu bojem v *Kontinuitě parku* skutečně nejsou nijak překvapivé. Maloměstská atmosféra a školní prostředí jsou pro Josefa příliš tísnivé a vypeče-

né na to, aby v nich mohl či chtěl žít a fungovat. Mají zkrátka příliš nízký strop, a tak se v nich člověk pořád musí všelijak hrbit a klanět. A to už vůbec nemluvíme o tom, že je otázka, zda dnes učitel může vůbec děti něčemu naučit: zda toho v technologické době ví víc než studenti a zda to, co se je snaží naučit, má smysl – jestli to bude v době, kdy oni vstoupí na pracovní trh, ještě nějak využitelné.

Knihy je pozoruhodná, nicméně je tu jedna zásadní otázka: Je to román? A nebylo by lepší, kdyby se text oprostil od všech beletristických aspektů, jichž je zoufale málo?

”

*Kontinuita parku* je tedy jistě pozoruhodným počinem, nicméně je tu jedna zásadní otázka: Je to román? Nebo použijme spíše onen vzývaný kondicionál: Nebyl by to lepší text, kdyby se oprostil od všech beletristických aspektů? Těch totiž není dostatek na to, aby se tato románová fikce dokázala odlepit od zemské reality a stala se autonomním univerzem. Navíc, jak už řečeno, síla knihy je v pozorování a v pojmenovávání pozorovaného. Ovšem samotný příběh zas tak silný není.

Nemůže to být logickou reakcí na to, že skutečně příběhovými romány bývají dnes téměř výhradně ty historické, případně ty odehrávající se naopak v budoucnosti, a že nad beletrii vítězí, co se týče zájmu čtenářů, literatura faktu? Mož-

ná je to tak ale právě proto, že literatura faktu umí – rychleji, či přesněji? – něco říct o naší současnosti...

## Proč jsem ještě tady?

Učitele, jenž odchází na venkov, má jako hlavní postavu i další loňská próza českého prozaika – *Destrukce* Stanislava Bilera (1982). Ani on není debutantem, v nakladatelství Druhé město vydal již román *Nejlepší kandidát* (2017) a vedle toho je sociologem a též komentátorem.

Rovněž věty hlavního hrdiny Stanislava Bilera znějí čtenáři povědomě, neboť ohledávají další velmi žhavý současný fenomén, ať už vynucený ekonomicky, či naopak vysněný po každodenním otročení v prosklené budově a následném potácení se do velkoměstského bytu, za nějž je třeba zaplatit nekřesťanské nájemné: „Odchod jsem plánoval dlouho. Dlouho jsem o něm mluvil. Každému jsem říkal, brzy odejdu. Byl jsem velmi přesvědčivý. Nakonec jsem přesvědčil i sám sebe. Po jisté době si mnozí dokonce mysleli, že jsem již odešel. Copak ty tady? Na návštěvě? Ptali se mě ti, kdo mě potkávali. Nemusel jsem již nikomu vysvětlovat, proč odejít. Ve vzduchu visela otázka jiná: Proč jsem ještě tady?“

Jedna věc ale je se na venkov odstěhovat a druhá je muset v tom konzervativním, svíravém prostředí i hledat práci a pracovat. V tomto směru se jak učitel Petra Šestáka, tak učitel Stanislava Bilera dopouštějí zásadní „chyby“.

Nicméně Stanislav Biler, jak asi u komentátora nepřekvapí, nepsal *Destrukci* jakožto co nejpřesnější postižení současné reality. Daleko spíše mu paralelní příběh učitele slouží jakožto hyperbolická trampolína, na níž chce předvést varovnou sestavu. Svět je tu tedy nejrůzněji nabourán, až má tragikoteskní prvky. Zatímco v *Kontinuitě parku* je návratným motivem správně posekaná zahrada, zde

je to pro změnu zahrada správně uhrabaná. Ale především je *Destrukce* textem psaným proto, aby něco ilustroval, což se z dnešního hlediska jeví jako zastaralá, zdlouhavá metoda.

Možná to zprvu vypadá jako dobrý nápad: něco, co chce říct, obalím v příběhovém cukru, aby to sladce klouzalo do krku. Ovšem na druhou stranu je román žánrem pro takovéto „aktuální“ sdělení příliš neobratným, zpěčujícím se – dlouho se píše a dlouho se čte. Kam se poděla módní stručnost a efektnost? Nutno zmínit, že autorovi písničím pod pseudonymem Elsa Aids se to v próze *Přípravy na všechno* (2020) podařilo na daleko menší ploše. V tomto případě totiž opravdu čteme něco, co vypadá jako snaha o co nejpřesnější záznam reality, až přitom máme chvílemi pocit, že se prolamujeme do jakéhosi paralelního, surreálního světa.

## Zoufale dezorientovaní

Na sklonku roku přispěchal s další románem i David Zábranský (1977), který se pomalu, ale jistě stává literátem, jenž znervózněl poté, co se jeho knihám nedostalo dostatečného ohlasu a ocenění, a začal to řešit zvýšenou kadencí titulů, jež vposledku vede k zavaření autora a k nezájmu literárního světa. Ale nejde pouze o tohle, pražský prozaik evidentně tuze rád vytváří předlohou textové pláně, téměř by se na něj dal použít cimrmanovský termín „ortodoxní monologista“.

Jeho novinka se jmenuje *O jednom zachraňování života* s podtitulem *Monolog ústavního právníka a ex-sociálního demokrata* a vydaly jí Větrné mlýny. Z každého počíná Davida Zábranského – nejen z románů, ale i z divadelních her či sloupků – je cítit žadonění o pozornost, touha šokovat. Ta však dopadá tíše do prázdna. Prozaik příliš nezajímající postavy, příběh nebo nějaký děj. Podstatný je pro něj román jako tlampač názorů, případně jako hnízdo (řádoby) provokativních větiček.

V novince sledujeme covidové měsíce a závěr života vyprávěčovy matky. Ale to vlastně není to hlavní. Běží tu především o zmíněné skandální výroky. Třeba že předsedou vlády byl „sociopat ze Slovenské republiky, do něhož jeho podpůrný tým pechoval PR v řeči, kterou premiér neovládá“, že *Lidové noviny* jsou „Chvilka pro tebe pro zoufale dezorientované „kulturní čtenáře“ a že v *Respektu* „místo nesouhlasu se zavřením škol a státních hranic publikovali eseje o tom, jak krizi někdy v budoucnosti budeme moci využít k základní proměně společenských hodnot“.

Potřetí tak nabíhá otázka, jestli kvůli něčemu takovému stojí za to psát román... Nejde o to, že by se to nemělo či nemohlo říkat, nýbrž zda je román vhodným žánrem pro tento druh sdělení. Ve smyslu: dost rychlý. A taky proč má čtenář tyto výroky hledat v natolik rozsáhlém textu? Především se ale zmíněné výpady nakonec nezdají natolik originální, jistě podobných, či dokonce totožných vět najdeme v komentářích či v komentářích ke komentářům na internetu spoustu.

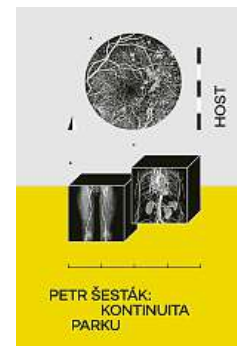
Chťt být dnes provokatérem je obtížné a snažit se toho dosáhnout psaním románů není nejlepší cesta – rozhodně ne ta nejkratší a neúčinnější. Jak že to bylo? „Různí lidi na různých místech napadají zhruba ve stejnou chvíli tytéž věci.“ Navíc, zneužit román není jen tak. Má své obranné mechanismy, vysmekne se a z ambiciózního snaživce udělá autora špatného románu.

## KNiha TÝDNE

### Kontinuita parku

Petr Šesták

Vydalo nakladatelství Host, Brno 2021.  
255 stran.



Znojmo, nevyříčená kulisa románu Petra Šestáka *Kontinuita parku*

FOTO ČTK